

У глобальному економічному середовищі стратегічне управління виявляється ключовим для забезпечення безпеки та стійкості підприємств. Через аналіз практики у різних країнах можна виявити різноманітні стратегії та підходи, які використовуються для цієї мети. Важливо враховувати контекст та особливості кожної країни при розробці стратегій управління ризиками та забезпечення безпеки підприємств.

Зрештою, ефективне стратегічне управління може допомогти підприємствам адаптуватися до змін у глобальному економічному середовищі, зменшити ризики та забезпечити їхню стійкість у непередбачуваних умовах.

Література:

1. Торкаток В.І., Аболхасанзаде А., Мітіна Т.В., Козинська І.О., Кузічкіна Н.І., Дріль Н.В. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємств. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/38672/1/164-165.pdf>

2. Дячков Д.В., Батура В.Ю., Сокирко І.А. Формування організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємства. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка та управління*. Київ: ВД «Гельветика», 2019. Т. 30(69). № 5. Ч. 2. С. 31-36.

3. Маслак О.І., Гришко Н.Є. Управління економічною безпекою підприємства на принципах забезпечення її раціонального рівня. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2013. № 1. С. 198-208.

АНАЛІЗ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Мовчан А.О., здобувач вищої освіти*,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків, Україна

Аналіз аграрного сектору України станом на 2023 рік виявив, що цей сектор залишається одним із ключових галузей економіки країни, яка відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки та експортного потенціалу. У зв'язку з впливом різних факторів, таких як зміни клімату, політична нестабільність та глобальні тенденції, аграрний сектор України знаходиться під тиском внутрішніх та зовнішніх викликів.

Соціально-демографічна ситуація у сільських територіях України ускладнюється тим, що потенціал відтворення населення вже

* Науковий керівник – Зайка С.О., к.е.н., професор

практично вичерпаний. Цей факт свідчить про те, що відсутність працездатної молоді на сільському ринку праці призводить до того, що сільське населення, за якістю робочої сили (освітньо-кваліфікаційний рівень, професійні навички, стан здоров'я тощо), опиняється у менш вигідному становищі порівняно з міськими мешканцями. Це може значно ускладнити впровадження техніко-технологічних змін у сільському господарстві та вплинути на продуктивність праці [1].

У 2023 році спостерігався певний розвиток та модернізація сільського господарства України, що сприяє підвищенню продуктивності та конкурентоспроможності галузі. Однак, проблеми, такі як недостатня інфраструктура, високі витрати на виробництво та низька ефективність управління, залишаються актуальними та потребують комплексного підходу для вирішення.

Більше 5 мільйонів гектарів сільськогосподарських угідь стали непридатними до використання або стали джерелом небезпеки через воєнні дії. За даними уряду України, понад 170 тисяч квадратних кілометрів території стали забрудненими вибухонебезпечними предметами та потенційно небезпечними зонами, які потребують огляду та подальшого очищення [2].

Згідно з оцінками Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки», у 2022 році галузь сільського господарства понесла додаткові економічні втрати в розмірі близько 22 мільярдів доларів внаслідок війни, а зниження доходів сільського господарства та пов'язаних галузей становить від 10 % до 30 % [3].

Україна має значний потенціал для розвитку органічного сільського господарства, яке відповідає сучасним екологічним та соціальним вимогам споживачів [4]. Продовження реформування земельного ринку та підтримка аграрних виробників можуть сприяти розвитку цієї галузі. Загалом, аналіз аграрного сектору України станом на 2023 рік свідчить про потенціал для подальшого розвитку та модернізації галузі, але вимагає системних зусиль уряду, бізнесу та громадськості для подолання існуючих викликів та забезпечення сталого розвитку аграрного сектору країни.

Згідно з оцінками ФАО, у результаті війни у сільському господарстві України були заповдіяні збитки у розмірі приблизно 2,25 мільярди доларів США. З них близько 1,26 мільярди доларів США збитків виникли у галузі рослинництва, а 0,98 мільярди доларів США – у галузі тваринництва. Українські сільськогосподарські підприємства зупинили або зменшили обсяги виробництва продукції через війну на 25 %, у прифронтових областях цей показник становить 38 %. В

сільському господарстві спостерігається дефіцит кадрів. Унаслідок воєнних дій частина працівників аграрних підприємств та фермерів була змушена припинити свою діяльність і залишити свої домівки. Згідно з даними ФАО, понад 150000 фермерів та працівників продовольчої системи безпосередньо постраждали від війни або були змушені мігрувати. Ускладнене становище також вплинуло на дрібних виробників, які спеціалізувалися на вирощуванні сезонних культур та відігравали важливу роль у забезпеченні зайнятості та доходів сільського населення. Примусові переселення населення та призов чоловіків до ЗСУ призвели до нестачі робочої сили та збільшення робочого навантаження на жінок.

Звуження процесів сільськогосподарського виробництва, зменшення використання добрив та засобів захисту рослин призводить до зниження врожайності сільськогосподарських культур та погіршення якісного складу земель. Недостатнє фінансування та необхідність економії призвели до зниження обсягів внесення добрив на 50-60 %. За даними опитування Міністерства аграрної політики влітку 2023 року, питання використання добрив залишається одним з найбільш важливих для аграріїв. Готові використовувати їх у повному обсязі великі та середні виробники. Зокрема, внесення добрив планують на рівні, що на 47 % менше за агрономічну потребу. Прогнозується, що рівень використання засобів захисту рослин під врожай озимих культур у 2024 році буде на 56 % нижчий від потреби. Лише 10 % респондентів готові використовувати добрива на рівні 100 % від потреби, засоби захисту – 18 % [5].

На початку року прогнози Міністерства аграрної політики були дуже песимістичними. Передбачалося, що через проблеми з експортом та недостатність коштів на фінансування посівів українські фермери зберуть на 13 % менше зерна, ніж у 2022 році, коли їм вдалося зібрати близько 44 мільйонів тонн. На щастя, ці прогнози виявилися далекими від реальності. Станом на третій тиждень грудня фермери збрали 78,7 мільйонів тонн: 57,86 мільйонів тонн зернових та 20,76 мільйонів тонн олійних культур. Порівняно з даними за цю саму дату минулого року, загальний урожай виявився вищим на 23,6 %, або 15,02 мільйонів тонн. Чому така велика різниця між прогнозами та реальними результатами? Обсяги збирання зерна залежать від врожайності та розмірів посівних площ. У 2023 році багато гектарів залишалося не засіяними, навіть після звільнення та розмінування частини раніше окупованих територій. Проте сприятлива погода стала на допомогу фермерам.

При оцінці перспектив на довгостроковий період більшість фермерів виражають бажання розвивати своє господарство, зосереджуючись на сталому розвитку, збільшенні обсягів виробництва та підвищенні якості продукції, виходженні на нові ринки збуту та пошуку партнерів у ЄС для експорту. Для цього вони потребують консультаційної та фінансової підтримки. Фермери висловлюють готовність до співпраці з колегами, іншими підприємствами, готові ділитись досвідом у виробництві, переробці та збуті продукції, включаючи експорт, інновації, готові до змін та навчання, зокрема щодо впровадження підходів сталого розвитку, вивчення європейських практик, іноземних мов тощо. Фермери вказали на необхідність наступних змін для покращення їх діяльності:

- прийняття законодавчого рішення про надання тимчасових пільг щодо сплати єдиного податку 4 групи під час воєнного стану;
 - перенесення запровадження нового податкового платежу для фермерів на період після закінчення війни;
 - вирішення проблеми з блокуванням податкових накладних та виконанням судових рішень щодо виплат коштів фермерам;
 - продовження безмитного режиму з ЄС та можливість експорту продукції без квот;
 - спрощення державного регулювання у сфері поводження з пестицидами та агрохімікатами;
 - регулювання відносин між виробниками та торговими мережами;
 - впровадження програми гарантування воєнних ризиків;
 - відшкодування збитків громадянам та бізнесу за втрачене майно;
 - удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність.
- Фермери висловлюють занепокоєння щодо можливої ліквідації фермерських господарств у разі ухвалення законопроекту № 6013 [6].

Зазначимо, що великий внесок в аграрному секторі роблять дрібні агропідприємства. Таким підприємствам вкрай важко на сьогоднішній день. Вони забезпечують зайнятість власників (фермерів) та створюють робочі місця для сільських жителів, що сприяє збільшенню їх доходів. Також вони сприяють посиленню соціального захисту сільського населення, збільшенню доходів місцевих бюджетів сільських громад, збереженню природи та екологічної рівноваги на сільських територіях, а також збереженню якості землі для майбутніх поколінь. Малі аграрні підприємства є основою збереження сільських населених пунктів (сіл) та розвитку сільського господарства. Тому аграрна політика держави повинна бути спрямована на підтримку їх розвитку, перш за все у формі сімейних фермерських господарств.

Нажаль, через бойові дії та мінування території у 2022 р. аграрії не могли використовувати до 30 % полів для посіву (що сягало 5 млн га); у 2023 р. 25 % площ були непридатними для використання.

Противник спеціально атакує зерносховища, продовольчі склади, логістичну інфраструктуру та ускладнює експорт постачання українського зерна, що призводить до зменшення доходів сільськогосподарських виробників. Умови складного зберігання врожаю через відсутність електроенергії восени та взимку 2022-2023 років призвели до псування сільськогосподарської продукції та навіть втрати частини неї. На даний момент загальна смінь зруйнованих зерносховищ становить 8,2 млн т, а смінь пошкоджених зерносховищ – 3,25 млн т потужностей одночасного зберігання [7].

Незважаючи на складні умови, Україна має значний потенціал у розвитку сільського господарства та може зміцнити свої позиції на міжнародному ринку, зокрема, завдяки реформуванню земельного ринку та підтримці аграрних виробників. Аналіз показує, що для подолання існуючих проблем та забезпечення сталого розвитку аграрного сектору необхідні системні зусилля з боку уряду, бізнесу та громадянського суспільства.

Література:

1. Патица Н.І. Розвиток сільських територій України у довоєнний та воєнний періоди. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2023.

2. Денис Башлик Розмінування сільськогосподарських земель потребує координації дій усіх учасників. URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/rozminuvannia-silskohospodarskykh-zemel-potrebuie-koordynatsii-dii-usikh-uchasnykiv-denys-bashlyk> (дата звернення: 07.03.2024).

3. 2022 року втрати аграрного сектору внаслідок логістичних проблем можуть сягнути близько 10 млрд дол. США – Олександр Захарчук URL: <http://iae.org.ua/presscentre/archnews/3489-2022-roku-vtratyah-rarnoho-sektora-vnaslidok-lohistychnykh-problem-mozhut-syahnuty-blyzko-10-mlrd-dol-ssha-oleksandr-zakharchuk.html/> (дата звернення: 07.03.2024).

4. Мазнев Г.Є. (2015). Інноваційні ресурсозберігаючі технології: ефективність в умовах різного фінансового стану агроформувань: [монографія] / За ред. проф. Г.Є. Мазнева. Харків : Вид-во «Майдан». 592 с.

5. Ukraine: Impact of the war on agriculture and rural livelihoods in Ukraine. Findings of a nation-wide rural household survey, December 2022. FAO. URL: <https://doi.org/10.4060/cc3311en> (date of application: 07.03.2024).

6. Фермерству в Україні кінець? URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/13/697907/> (дата звернення: 07.03.2024).

7. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення. KSE. Березень 2023. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Report (дата звернення: 07.03.2024).

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Міненко С.І., доктор філософії з менеджменту, доцент,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3033-1911>

Тарасов С.А., здобувач третього (освітньо-наукового) рівня ВО,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків, Україна

В сучасній діяльності як вітчизняних, так і зарубіжних підприємств, крім економічних факторів, все більшу увагу приділяють неекономічним аспектам, таким як рівень соціального захисту працівників, впровадження механізмів контролю якості, а також використання екологічно безпечних та енергозберігаючих технологій. Це свідчить про те, що соціальна відповідальність бізнесу набуває все більшого значення і стає загальносвітовою бізнес-концепцією, що визначає сучасний формат підприємницької діяльності.

Україна також відчуває потребу у формуванні соціальної відповідальності, яка тільки починає вибиратися на передовий план. Це обумовлено необхідністю активного впровадження принципів соціальної відповідальності у суспільне життя та в економічні інституції. Ця необхідність випливає з бажання створити позитивний імідж вітчизняних підприємств на міжнародних ринках, а також з метою залучення України до глобалізаційних та інтеграційних міжнародних процесів. Така активізація соціальної відповідальності визначає актуальність даного дослідження.

Тема соціальної відповідальності бізнесу активно обговорюється в працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, серед яких Мілтон Фрідман, Пітер Друкер, Томас Бредгард, Філіп Котлер, Ігор Савченко та інші. Роль соціальної відповідальності у формуванні репутації підприємств в Україні та можливість використання досвіду з державного регулювання соціальної відповідальності, запозиченого з європейської практики, розглядалися у працях Липової П.І. та Боднарука О.В.